

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาสังคมของสังคมไทย นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการปล้นชิงทรัพย์ การฆาตกรรม การข่มขืนกระทำชำเรา โสเภณี ยาเสพติด ฯลฯ อาชญากรรมประเภทต่างๆ ล้วนมีวิธีการและรูปแบบที่รุนแรงและร้ายแรงขึ้นมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ เช่น การฆ่าหั่นศพ หรือ ตำรวจจรดไฟที่บังคับให้เด็กหญิงร่วมเพศกับเพื่อนชายให้ดู หรือ ยาเสพติดประเภทยาม้าได้ระบาดในหมู่เด็กวัยรุ่นในโรงเรียนแห่งหนึ่งและพบว่าครูผู้สอนนั่นเองที่เป็นผู้นำมาขายให้กับเด็กในโรงเรียน เป็นต้น จากสถิติคดีอาญาที่พระราชอาณาจักรเปรียบเทียบระหว่างปี 2536 และ 2537 ของกรมตำรวจ พบว่าคดีอาญาที่ได้รับแจ้งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบทุกประเภท มีบางประเภทเท่านั้นที่มีจำนวนลดลง (ศูนย์ข้อมูลข้อสนเทศ กรมตำรวจ, 2538) บุคคลที่ถูกเรียกว่าเป็นผู้กระทำผิด (delinquent) หรือเป็นผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบน (deviant) ในกรณีต่างๆ นั้น นอกเหนือจากสาเหตุทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยาบางประการแล้ว อีกสาเหตุหนึ่งก็คือ บุคคลเหล่านี้ได้รับการตีตรา (labeling) จากสังคมว่าเป็นผู้กระทำผิด , ผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบน เป็นผู้ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในสังคม ดังที่ Becker ได้ให้ทัศนะในแง่ของการเบี่ยงเบนภายใต้ทฤษฎีตีตราไว้ว่า

“พฤติกรรมเบี่ยงเบนมิใช่เป็นคุณลักษณะของการกระทำ แต่เป็นผลของการที่ผู้อื่นตีตราให้มากกว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนคือผู้ที่บุคคลอื่นเอาตรามาติดไว้ได้สำเร็จนั่นเอง” (Becker , 1972)

พฤติกรรมเบี่ยงเบนอาจอธิบายได้ในความหมายของพฤติกรรมที่ขาดคุณค่าทางสังคมได้อีกด้วย ซึ่งความหมายนี้รวมถึง สภาวะปัญญาอ่อน ตาบอด ความน่าเกลียดและความบกพร่องพิการทางร่างกายอื่นๆ ความเจ็บป่วยทุกชนิด การขอทานเขากิน การประกอบอาชีพที่น่ารังเกียจ การประกอบอาชญากรรม และ“การมอดิตที่น่าละอาย”นั้น เหล่านี้ล้วนมีคุณสมบัติเหมือนกันตรงที่เมื่อลักษณะของมันปรากฏออกมาสู่สังคม สังคมจะทำให้เจ้าของลักษณะดังกล่าว

แสดงบทบาทที่ด้อยความสำคัญลงทันทีกลายเป็นการประทับตราจากสังคมตลอดไปและสร้างปัญหาให้กับผู้แสดงที่ถูกประทับตราและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและการกระทำระหว่างกันทางสังคม (ปารีชาติ สุขุม, 2524) ซึ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้ถูกกำหนดให้มีความหมายดังกล่าวแล้วจะมีผลสำคัญต่อพฤติกรรมหรือบุคคลนั้น เช่น ถ้าใครถูกตราหน้าว่าเป็นคนโง่หรือเป็นอาชญากร คนทั้งหลายก็จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นแตกต่างไปจากการปฏิบัติต่อคนทั่วไป แม้แต่คนที่ถูกตราหน้าว่าเป็นคนโง่หรือเป็นคนเลวเองก็จะพลอยรู้สึกว่าเป็นคนโง่ (หรือคนเลว) ไปด้วย (ยุธ ศักดิ์เดชยนต์, 2524)

การสื่อสารมวลชนนับเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์และสถานภาพของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมจากการตีตราให้เกิดลักษณะ stereotype เช่น เด็กวัยรุ่นจากสลัมมักจะเป็นภาพของหัวขโมยหรือเด็กเกเร แม้คำในตลาดจะปากร้าย ตำรวจจะเป็นคนดี คนขี่มอเตอร์ไซด์รับจ้างมีแว่นไหม้จะเป็นผู้ร้ายมากกว่าคนขับรถเบนซ์หรือชาวนาจะยากจน เป็นต้น โดยที่บุคคลผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบนจะถูกสื่อมวลชนสร้างภาพไปในทางลบ เป็นคนเลว เป็นอาชญากร เป็นผู้สร้างปัญหาให้กับสังคม และเป็นบุคคลที่ไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ในเรื่องเนื้อหาของสื่อมวลชน กาญจนา แก้วเทพ และ ศิริชัย ศิริกาเยะได้กล่าวถึงลักษณะเนื้อหาแบบ stereotype ของสื่อมวลชนไว้ว่า

“เนื้อหาของสื่อจะให้ภาพที่เป็นพิมพ์เดียวกัน (stereotype) ของคนกลุ่มน้อยหรือพวกนอกกลุ่มบางพวก เช่น ผู้หญิง ชนชาติส่วนน้อย ผู้ปฏิบัติงานของสหภาพแรงงาน คนยากจน ผู้อพยพ ถึงแม้ว่าภายในลักษณะ stereotype ที่นำมาเสนอนั้น จะมีส่วนเสียของความเป็นจริงปะปนอยู่บ้างก็ตาม แต่ทว่าลักษณะที่สื่อมวลชนนำภาพเหล่านี้มาเสนอในลักษณะที่คับแคบมองอยู่แต่เพียงแง่มุมเดียวซ้ำ ๆ ซาก ๆ และติดจะรังเกียจเดียดฉันท์ ก็สะท้อนให้เห็นถึงขีดจำกัดของตัวสื่อมวลชนเองที่ไม่อาจเข้าถึงความเป็นจริงที่แท้จริงของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้ หรือมิฉะนั้นก็อาจจะเป็นการบิดเบือนความเป็นจริงเสียด้วยซ้ำไป” (กาญจนา แก้วเทพ , ศิริชัย ศิริกาเยะ, 2533)

ในปัจจุบันมักจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนในด้านลบเสมอ กล่าวคือมักจะอ้างกันว่า สภาพความเสื่อมโทรมทั้งหลายทางด้านจิตใจและศีลธรรมของคนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งของเด็กนั้นเกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนเป็นผู้เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรม , ความโหดร้ายทารุณ , ภาพและเรื่องลามกอนาจาร จนทำให้คนเลียนแบบอย่างจากเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อมวลชน (ปรมะ สตะเวทิน, 2533) เมื่อเกิดปัญหาเสพติดระบาดมากในหมู่วัยรุ่น มีการวิเคราะห์ว่าดาราวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดเป็นตัวการสำคัญในแง่การเลียนแบบ ดังเช่นกรณีที่เป็นข่าวเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2538 ว่า นักร้องชายผู้หนึ่งถูกจับใน

ข้อหาเสพยาเสพติดและมียาเสพติดในครอบครอง (น.ส.พ.เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 13 พ.ย. 2538) สื่อมวลชนได้รับผลกระทบจากการวิพากษ์วิจารณ์โดยตรง เนื่องจากเป็นผู้นำเสนอภาพตาราเหล่านั้นให้ปรากฏในสื่อต่างๆ ซึ่งถูกถ่ายทอดไปยังผู้รับสารและอาจทำให้ผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่นเอาเป็นแบบอย่างได้ จึงมีการเขียนตำหนิตีเตียนดาราที่ติดยาเสพติดในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ พร้อมทั้งตักเตือนวัยรุ่นทั้งหลายไม่ให้เอาเป็นแบบอย่าง (กรณีของนางแบบบูตีกีเช่นเดียวกัน)

ในขณะที่สื่อมวลชนพยายามสร้างภาพของผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนให้กลายเป็นผู้ร้าย เป็นผู้ที่สังคมไม่ยอมรับ บางครั้งตาราเหล่านั้นถูกนำเสนอในลักษณะที่ถูกกล่าวหา, ตำหนิ, และใช้ถ้อยคำในการตีตราในลักษณะที่เป็นคนเลว สร้างมลทิน (stigmatize) ให้เกิดขึ้นในบุคคลเหล่านั้น แต่กลับมีปรากฏการณ์ที่แปลกออกไป คือ เมื่อประมาณปี 2538 ที่ผ่านมามีสื่อมวลชนบางรายการที่นำเอาตาราวัยรุ่นและตาราตลกที่เคยติดยาเสพติด หรือผู้ที่เคยต้องโทษในคดีฆ่าคนตายมาออกรายการ ให้สัมภาษณ์ในสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ถึงความเป็นมาของตนเองอดีตที่เลวร้าย ผลที่ได้รับจากการกระทำนั้น ให้ข้อคิดเตือนใจแก่ผู้ชม และยกย่องสรรเสริญว่าสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ (รายการละครแห่งชีวิต , รายการสี่ท่อมสแควร์ เป็นต้น)ซึ่งสื่อมวลชนนำเสนอภาพดังกล่าวในลักษณะของการสร้าง “วีรบุรุษ” จาก “ผู้ร้ายกลับใจ”

ตามปกติการที่บุคคลจะกลายเป็นวีรบุรุษได้นั้น ในอดีตบุคคลนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีอำนาจหรือความสามารถในตนเอง จนเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับในหมู่คนทั่วไปเป็นเวลายาวนาน ความเป็นวีรบุรุษนั้นจะต้องได้มาจากการกระทำสิ่งใดที่มีความยิ่งใหญ่ เช่น นักรบ หรือ ผู้นำทางศาสนาที่ต้องต่อสู้ฝ่าฟันมาด้วยความยากลำบาก และวีรบุรุษนั้นจะกลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงจากความสามารถของตนเอง โดยจะต้องมีความสามารถเป็นที่ประจักษ์เสียก่อน แล้วจึงกลายเป็นผู้มีชื่อเสียง (Boorstin, 1964) สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการสร้างวีรบุรุษ (hero) ให้เป็นผู้มีชื่อเสียง (celebrity) แต่ในปัจจุบันบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษนั้น บางครั้งไม่จำเป็นต้องต่อสู้ฝ่าฟันเสียเลือดเสียเนื้อเพื่อคนอื่น ๆ มากมาย ไม่จำเป็นต้องเอาชนะศัตรูเพียงแต่เอาชนะใจตนเอง บังคับตนเองให้อยู่ในวิถีทางของการเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์ได้ ผู้ที่ต่อสู้ฝ่าฟันกับ “ความเลวของตนเอง” ได้สำเร็จ ได้กลายเป็นผู้ที่ถูกสื่อมวลชนนำเสนอในลักษณะของผู้กล้า (กล้ายอมรับความผิด กล้าเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนดี) เป็นวีรบุรุษ เป็นแบบอย่างของผู้ที่ล้มแล้วลุกได้ซึ่งสังคมไทยยอมให้อภัยและให้โอกาสบุคคลเหล่านี้ได้สื่อมวลชนกลายเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลเหล่านี้เป็นวีรบุรุษ เป็นคนดังและมีชื่อเสียงได้ ในหลายกรณีก็ปรากฏว่าสื่อมวลชนได้สร้างให้ “คนมีชื่อเสียง” ก่อนที่จะเป็น “วีรบุรุษ” (สร้างบุคคลให้กลายเป็น celebrity ก่อน แล้วบุคคลนั้นจึงกลายเป็น hero) และที่สำคัญการสร้างคนมีชื่อเสียงให้กับ “ผู้ร้ายกลับใจ” นี้เท่ากับเป็นการสร้าง “ผู้ร้าย” (villain) ให้เป็น “ผู้มีชื่อเสียง” (celebrity)

นั่นเอง (สร้างผู้ร้ายให้กลายเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงจากนั้นจึงกลายเป็นวีรบุรุษ) ซึ่งในกรณีดังกล่าว นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่แปลกใหม่จากหลักการทำงานของสื่อมวลชน

จึงอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจ และยังสร้างสถานภาพ “ผู้ร้ายกลับใจ” ให้กับบุคคลเหล่านี้ด้วย ดังที่ Schramm ได้กล่าวถึงบทบาทหนึ่งของสื่อมวลชนไว้ คือ สื่อมวลชนสามารถสร้างสถานภาพให้กับบุคคลได้ (Schramm, 1964) กล่าวคือ สื่อมวลชนสามารถช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงให้แก่บุคคล โดยการรับรอง หรือ สรรเสริญผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสถานภาพทางสังคมจริงๆ นั้นบุคคลเหล่านี้ก็คือ ผู้ที่เคยกระทำผิดเป็นอาชญากร หรือ เป็นผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนนั่นเอง

ความประพฤติเบี่ยงเบนนั้นถูกจัดแบ่งเป็นประเภทตามลักษณะของความเบี่ยงเบน ซึ่งในทางสังคมวิทยานั้นได้มีการแบ่งประเภทของความเบี่ยงเบนในบุคคล ในขณะที่สื่อมวลชนแบ่งประเภทของความเบี่ยงเบนเป็นทั้งในบุคคลและเหตุการณ์ ในทางสังคมวิทยาได้แบ่งประเภทของความเบี่ยงเบนไว้หลาย ๆ แบบ

แม้ว่าการนิยามความเบี่ยงเบนมิได้เป็นเรื่องง่าย ๆ และพฤติกรรมที่จัดว่าเบี่ยงเบนก็แตกต่างกันไปตามกลุ่มสังคมและวัฒนธรรม แม้กระนั้นก็ยังมิได้มีผู้พยายามจัดแบ่งความเบี่ยงเบนออกเป็นประเภท ๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา Daniel Glaser (อ้างจาก Clinard, 1974) ได้แบ่งความเบี่ยงเบนออกกว้าง ๆ เป็น 7 ประเภท ดังต่อไปนี้ (ถาวร เกิดเกียรติพงศ์, 2523)

1. การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (predatory acts) ได้แก่ การกระทำที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า อาชญากรรม ซึ่งแบ่งแยกออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ คือ การกระทำที่มุ่งเอาทรัพย์สินสมบัติหรือเงินทอง และ การกระทำผิดต่อบุคคลอื่นทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือได้รับความเสียหาย

2. การบริโภคสิ่งของหรือบริการที่ต้องห้าม (deviant consumption) หมายถึงการใช้สินค้าหรือบริการต่างๆ ที่ผู้มีอำนาจในระบบสังคมลงความเห็นคัดค้านไม่ยอมรับ ซึ่งเรื่องนี้แตกต่างกันไปตามสถานที่และเวลา ความเบี่ยงเบนประเภทนี้หมายรวมถึง การดื่มสุรา สูบกัญชา ฯลฯ หรือการใช้บริการต่างๆ เช่น โสเภณี และการพนัน แท้ที่จริงการกระทำต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ไม่มีผู้รับเคราะห์ที่ชัดเจน คนที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวแล้ว มักกล่าวว่าผู้กระทำเองเป็นผู้ได้รับความเสียหาย และอ้างว่าเป็นกิจกรรมที่ชั่วร้าย หรือการกระทำบางอย่าง ก็เป็นการกระทำทารุณต่อตนเอง

3. การขายสิ่งของที่ต้องห้าม (deviant selling) พาดพิงถึงผู้จัดหาบริการสำหรับผู้บริโภคสิ่งของหรือบริการที่ผิดกฎหมาย พฤติกรรมประเภทนี้จะเบี่ยงเบนอย่างแจ่มชัดเมื่อมีเรื่อง

เงินทองเข้าเกี่ยวข้องกับ ยกตัวอย่างเช่น โสเภณี และโดยเฉพาะพวกแมงดาเบี่ยงเบนมากกว่าผู้ไปใช้บริการ เป็นต้น

4. การแสดงที่เบี่ยงเบน (deviant performance) ครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ ที่แม้จะไม่ทำให้คนอื่นได้รับความเสียหายโดยตรง แต่ก็มีคนร้องทุกข์และไม่เห็นด้วย และโดยปกติถ้ากระทำในที่รโหฐานก็ไม่ผิด การเปลือยกายและการเมาสุราอาละวาดในที่สาธารณะจะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน

5. ความเชื่อที่เบี่ยงเบน (deviant belief) ในปัจจุบันได้แก่ ความคิดของคนประเภทหัวรุนแรงและเกี่ยวข้องกับการเมือง ยกตัวอย่างคนที่อยู่ในสังคมที่สมาชิกส่วนใหญ่ยึดมั่นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่หันไปฝักใฝ่ในระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ก็ถือว่าเป็นความเชื่อที่เบี่ยงเบน เป็นต้น

6. อัศวินบาตกรรม (suicide) การฆ่าตัวตายจะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือสอดคล้องกับบรรทัดฐานขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อม การยอมตายในสงครามเพื่อรักษาชีวิตคนอื่น ๆ นับเป็นวีรกรรม แต่การฆ่าตัวตายเพื่อหนีความทุกข์ยาก หนีปัญหาหรือโลกเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน

7. คุณสมบัติที่เบี่ยงเบน (deviant attributes) สภาพการเป็นคนเตี้ยแคระถูกตัดแขนขาเนื่องจากการผ่าตัด พวกสมองพิการ ตาบอด และปัญญาอ่อน อาจยังผลให้บุคคลได้รับการปฏิบัติต่อในทำนองเป็นที่น่ารังเกียจในหลายๆ สถานการณ์

ทางด้านสื่อสารมวลชนนั้นได้แบ่งมิติของความเบี่ยงเบนจากเกณฑ์เรื่องคุณค่าของข่าวหรือความน่าสนใจ(newsworthiness)ที่ปรากฏในสื่อมวลชน (Pamela J. Shoemaker, Tsan-kuo Chang, Nancy Brendlinger) ตามปกติสื่อมวลชนจะให้สถานภาพของความเบี่ยงเบนไว้ตามคุณสมบัติต่อไปนี้

1. ความแปลกใหม่ (Novelty) เป็นตัวบ่งชี้ที่เห็นได้ชัดที่สุดของความเบี่ยงเบน เพราะบุคคลหรือเหตุการณ์ที่แปลกประหลาดนั้นดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เบี่ยงเบน รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยากและเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงด้วย (Galtung&Ruge,1965) เช่น เหตุการณ์เครื่องบินตกก็นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่เบี่ยงเบนเพราะโดยปกติเครื่องบินจะไม่ตก หรือ การผ่าตัดเปลี่ยนหัวใจครั้งหนึ่งเคยเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่ง แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นเรื่องที่ไม่มีความแปลกใหม่เสียแล้ว ในเหตุการณ์แปลกใหม่บางเหตุการณ์ถ้าจำนวนครั้งของการเกิดเพิ่มมากขึ้นก็จะไม่ใช่สิ่งที่เบี่ยงเบนหรือเบี่ยงเบนน้อยลงไป ดังนั้นการผ่าตัดเปลี่ยนหัวใจจะได้รับความสนใจอย่างมากอีก ก็คือการใช้วิธีเย็บ หรือการอวัยวะของสัตว์มาแทน จนกระทั่งเหตุการณ์เช่นนี้กลายเป็นเรื่องปกติก็จะลดความเบี่ยงเบนหรือความน่าสนใจลงไป

2. **ความขัดแย้ง (Conflict)** ความขัดแย้งและการโต้เถียงเป็นที่น่าสนใจเพราะเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงในประเพณี, ค่านิยม, และความเปลี่ยนแปลงในสภาพที่เป็นอยู่ ความขัดแย้งนี้รวมไปถึง ความไม่ลงรอยและการแข่งขันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มด้วย ความเบี่ยงเบนจะเกิดขึ้นเมื่อมีคนต่อต้านบรรทัดฐานเดิม ตัวอย่างเช่น กลุ่มทางการเมืองที่มีผู้สนใจในเรื่องเดียวกันเป็นสมาชิกและสนับสนุนในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือบรรทัดฐานบางอย่าง พฤติกรรมแบบนี้จะจัดเป็นความเบี่ยงเบนเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎเกณฑ์หรือโครงสร้างเดิมที่มีอยู่

3. **ความสะเทือนอารมณ์ (Sensationalism)** Culbertson และ Lambert(1973) ได้กล่าวว่า ความสะเทือนอารมณ์นั้นคล้ายคลึงกับความขัดแย้ง แต่ความสะเทือนอารมณ์เน้นที่เรื่องราวของความรุนแรงและอาชญากรรม ความรุนแรงและอาชญากรรมเป็นประเภทหนึ่งของความเบี่ยงเบน โดยที่บุคคลเหล่านั้นฝ่าฝืนบรรทัดฐานแห่งความประพฤติ อาชญากรนั้นฝ่าฝืนบรรทัดฐาน, กฎหมายของสังคม จึงกลายเป็นจุดสนใจของตัวแทนในกระบวนการควบคุมทางสังคม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทางกฎหมายและสื่อมวลชน บางครั้งเมื่อตำรวจพบเบาะแสของอาชญากรรมก็จะรายงานไปยังสื่อมวลชนหรือบางครั้งอาจทำงานร่วมกันในการปราบปรามอาชญากรรม (ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม) ในการควบคุมจำนวนของอาชญากรหรือผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนในสังคม ฝ่ายหนึ่งลงโทษการประพฤติเบี่ยงเบนผ่านกลไกทางกฎหมาย และอีกฝ่ายหนึ่งลงโทษโดยการเผยแพร่ออกไปและทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง (แต่ปัจจุบันมีปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งกับหลักการนี้เสียแล้ว)

การนำเสนอเหตุการณ์หรือบุคคลเหล่านี้บางครั้งเป็นการสะท้อนถึงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ประพฤติเบี่ยงเบน และกลยุทธ์ในการหาข่าวนั้นอาจทำให้สิ่งที่ปรากฏในสื่อมวลชนกลายเป็นเรื่องของพวกประพฤติเบี่ยงเบนมากกว่าเรื่องของคนปกติทั่วไปเสียอีก

4. **ความสำคัญ หรือความมีชื่อเสียง (Prominence)** ความน่าสนใจนั้นได้หมายรวมถึงบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือบุคคลที่อื้อฉาวด้วยเหตุผลบางประการด้วย Galtung และ Ruge(1965) กล่าวว่า ยิ่งบุคคลมีความสำคัญต่อสังคมมากเท่าใดการกระทำของบุคคลนั้นจะปรากฏในสื่อมวลชนมากเท่านั้น เช่น เมื่อประธานาธิบดีเป็นหวัด นักข่าวก็จะขอสัมภาษณ์ถึงอาการหวัดนั้น หรือเมื่อดาราดังแต่งงานหรือหย่าก็จะเป็นข่าวดังไปในวงกว้าง บุคคลเหล่านี้จะมีความน่าสนใจไม่ใช่เพราะความสามารถโดยธรรมชาติของตัวเอง แต่เป็นเพราะมีธรรมชาติของบุคคลอื่น ๆ มาเกี่ยวข้องด้วยมากกว่า ดาราหนังหรือนักการเมืองมีชื่อเสียงเพราะพวกเขาเหล่านั้นมีความแตกต่างจากพวกเรา พวกเขาเบี่ยงเบนเมื่อเปรียบเทียบกับบรรทัดฐานของกิจวัตรประจำวันของบุคคลทั่วไป เช่น การทำงาน รายได้ หรือ ความสามารถเฉพาะตัว ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็น

ความแตกต่างหรือความเบี่ยงเบนซึ่งทำให้ชีวิตของพวกเขาน่าสนใจสำหรับบุคคลอื่น ถ้าพวกเขาไม่แตกต่างจากคนอื่น ๆ เมื่อนั้นกิจกรรมของพวกเขาก็จะไม่น่าสนใจ

จากคุณลักษณะของการเบี่ยงเบนที่ถูกสื่อมวลชนนำเสนอ นั้น พบได้ในเนื้อหาเกี่ยวกับความเบี่ยงเบนที่ปรากฏในสื่อมวลชนไทยด้วย ในกรณีของการนำเสนอผู้ร้ายกลับใจนั้นมักจะเป็นการสัมภาษณ์ถึงอดีตความเป็นมาของบุคคลเหล่านั้น ในวิทยุและโทรทัศน์จะเป็นรายการที่เรียกว่าทอล์คโชว์ หรือในนิตยสารก็จะเป็นการสัมภาษณ์ในคอลัมน์ของการสัมภาษณ์ และในหนังสือพิมพ์จะเป็นการเขียนข่าวถึงอาจมีคำพูดของผู้เป็นข่าวมาแสดงบ้าง และกรณีที่เคยปรากฏในสื่อมวลชนนั้น ตัวอย่างเช่น ดาราวัยรุ่นที่เคยติดยาเสพติด ดาราตลกที่เติบโตในสลัมเคยติดยาเสพติดและเคยชกชิงวิ่งราว ผู้ที่เคยต้องโทษคดีฆ่าคนตาย เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าเมื่อสื่อมวลชนมีการนำเสนอ “วีรบุรุษ” หรือ “แบบอย่าง” จากผู้ที่เคยกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้ ทั้ง ๆ ที่เคยวิพากษ์วิจารณ์กันว่าบุคคลเช่นนี้ไม่ควรเอาเป็นแบบอย่าง และการกระทำดังกล่าวก็นับว่าเป็นการกระทำที่เสี่ยงต่อการเกิดผลร้ายที่จะตามมา ดังเช่นงานวิจัยของ ศิริพงษ์ สุทธิโยธิน (2535) ได้กล่าวถึงเนื้อหาที่ล่อแหลมและอาจก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียก็ได้

“เรื่องราวที่นำเสนอในรายการทอล์คโชว์นั้น มักจะเป็นเรื่องราวที่มีลักษณะค่อนข้างจะรุนแรงในความรู้สึกของผู้ชม และบางครั้งอาจจะมีลักษณะที่หมิ่นเหม่ระหว่างความควรหรือไม่ควรที่จะนำมาเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ เช่น เรื่องเกี่ยวกับชีวิตของผู้ติดยาเสพติด เรื่องของชีวิตของมือปืนรับจ้าง ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้คนทั่วไปให้ความสนใจอยากรู้ อยากเห็น เพราะเป็นเรื่องที่ไม่เคยเห็นมาก่อน แต่ในการนำเสนอเนื้อหานั้นจะต้องเลือกแง่มุมที่น่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ชม และไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งถ้าผู้ผลิตจับแง่มุมอื่นที่เป็นด้านลบมาเสนอ ก็อาจจะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่สังคมได้ ฉะนั้นเรื่องเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่หมิ่นเหม่ต่อความรู้สึกของผู้ชมมากกว่าจะสมควรหรือไม่ที่จะนำมาเผยแพร่ เพราะถ้าผู้ชมที่เป็นเด็กไม่เข้าใจเจตนาของผู้ผลิตรายการก็จะนำไปเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีได้ เพราะเด็กและเยาวชนมักมีนิสัยชอบเลียนแบบ”

จึงเป็นที่มาของความสนใจของผู้วิจัยว่าทำไมสื่อมวลชนจึงได้นำเสนอภาพลักษณ์ของ “วีรบุรุษ” แบบ “ผู้ร้ายกลับใจ” เพราะเหตุผลใดรูปแบบดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าว ทำไมจึงไม่นำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษในแบบของผู้ที่เป็นคนดีตั้งแต่ต้นจนปลาย บุคคลในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ปรากฏในสื่อมวลชนอย่างฮือฮามากนัก วิธีดังกล่าวใช้ไม่ได้ผลในสังคมไทยปัจจุบันหรืออย่างไร ปัจจัยใดทำให้สื่อมวลชนต้องสร้างภาพ

ลักษณะของวีรบุรุษจากผู้ร้ายกลับใจ ซึ่งเป็นกรณีที่คุณเคยเล่านี้เคยกระทำผิด และปัจจุบันกลับตัวเป็นคนดีได้ แตกต่างจากกรณีอื่นๆ ที่ให้ผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบนปรากฏในสื่อมวลชน และหากผู้ส่งสารต้องการจะสื่อความหมายให้บรรลุจุดมุ่งหมาย จะต้องมีส่วนในการเข้ารหัสอย่างไร รูปแบบและวิธีการในการนำเสนอเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการหรือไม่และยอมรับในวิธีดังกล่าวอย่างไร

ปัญหานำการวิจัย

1. เนื้อหาและวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชนมีลักษณะอย่างไร
2. ปัจจัยใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการนำเสนอภาพลักษณ์ “วีรบุรุษ” และการสร้างสถานภาพ “ผู้ร้ายกลับใจ” ของสื่อมวลชน
3. ผู้ส่งสารมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการนำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจในสื่อมวลชน
4. ผู้รับสารมีความเข้าใจในสารที่นำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจในสื่อมวลชนตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารหรือไม่
5. ผู้รับสารกลุ่มต่างๆ มีการตอบรับสารที่นำเสนอภาพลักษณ์แบบวีรบุรุษของผู้ร้ายกลับใจในสื่อมวลชนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงเนื้อหาและวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีเข้ามาเกี่ยวข้องในการนำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจในสื่อมวลชน
3. เพื่อศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารและความเข้าใจของผู้รับสารว่าผู้รับสารได้รับสารตามความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการหรือไม่
4. เพื่อศึกษาถึงการตอบรับสารที่นำเสนอภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจของผู้รับสารประเภทต่างๆ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของ “วีรบุรุษ” แบบ “ผู้ร้ายกลับใจ” ที่ปรากฏในสื่อมวลชนจะเป็นการศึกษาผ่านกรณีศึกษา 2 ราย คือ กรณีของดาราดลผู้ที่เคยติดยาเสพติดและกรณีของผู้ที่เคยต้องโทษคดีฆ่าคนตายโดยเจตนา ซึ่งปรากฏในสื่อมวลชนในช่วงเวลาดังแต่ต้นปี 2535 ถึงปลายปี 2538 ซึ่งผู้วิจัยเลือกจากกรณีทั้งหมดที่ปรากฏในสื่อมวลชน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและเทปบันทึกภาพและเสียง รวมทั้งการศึกษาผู้กำกับรายการ ผู้เขียนบท พิธีกร และคอลัมนิสต์ในฐานะของสื่อมวลชน ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะสื่อมวลชนที่น่าเสนอกรณีศึกษา 2 กรณีที่ได้เลือกไว้เท่านั้น
2. การศึกษาผู้รับสารจะศึกษาโดยการเลือกผู้รับสารจากกลุ่มต่างๆที่ถูกกำหนดขึ้นมาโดยผู้รับสารที่ทำการศึกษาไม่ได้ถูกเลือกเป็นตัวแทนประชากรผู้รับสารทั้งหมด เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

นิยามศัพท์

ภาพลักษณ์ (Image) หมายถึง สิ่งที่ถูกประกอบขึ้นหรือสร้างสรรค์ขึ้นให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยผู้สร้าง สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสนองเป้าหมายโดยเฉพาะ และสามารถเข้าใจได้หลายความหมาย มีความกำกวม โดยทำให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อถือ และประทับใจในภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น

วีรบุรุษ (Hero) ในอดีตเคยหมายถึงผู้ที่ประกอบไปด้วยคุณสมบัติของความกล้าหาญ ความสามารถที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากบุคคลอื่น ๆ เป็นเวลายาวนาน เช่นนักรบ ผู้นำศาสนา แต่วีรบุรุษในปัจจุบันจะเพียงแค่ออกฉายทอดภาพลักษณ์บางอย่างผ่านสื่อมวลชน และถูกขนานนามว่า “วีรบุรุษ” เท่านั้น อันเป็นความหมายที่ใกล้เคียงกับ “ผู้มีชื่อเสียง”

ผู้ร้ายกลับใจ (Deviant, Delinquent) หมายถึง ผู้ที่เคยมีความประพฤติเบี่ยงเบนหรือผู้ที่เคยกระทำความผิดในอดีต ทั้งความผิดที่ได้กระทำต่อตนเองและต่อผู้อื่น และได้สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำลงไป เอาชนะใจตนเองได้และสามารถบังคับตนเองให้กลับตัวเป็นคนดี เป็นบุคคลที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง บุคคลรอบข้าง และสังคมอีกต่อไป

สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารไปสู่
มวลชน ซึ่งประกอบด้วย

สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับหรือเครื่อง
มืออื่น ๆ ที่ผ่านการถ่ายทอดโดยตัวอักษรลงบนวัตถุชนิดใดชนิดหนึ่งที่ถูกพิมพ์เผยแพร่สู่มวลชน

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Media) คือ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์
วิดีโอ หรือ สื่อที่ผ่านทางหูและตาโดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้อาจนำไปปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของสื่อมวลชนใน
เรื่องการสร้างภาพลักษณ์ของวิบุรุษที่นำเสนอต่อผู้รับสารให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย